

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ОМБУДСМАНИ. ПЕРСПЕКТИВА ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Рудковська М.О.,

4 курс, юридичний факультет,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

На сьогодні інститут омбудсмана є досить поширеним серед розвинених країн світу, зокрема він є визнаним правозахисним інститутом вже в понад 100 країнах світу. Нині інститут омбудсмана досить часто верифікується – він підлаштовується під особливості якоїсь певної країни, і виконує функції, які безпосередньо необхідні в певній державі. Особливо це стосується спеціалізованих омбудсманів, які почали все частіше з'являтися на теренах сучасності

В країнах розвинутої демократії практика введення спеціалізованих омбудсманів, які здійснюють свою діяльність в інтересах специфічних груп, що потребують додаткового захисту, є доволі розповсюдженою. Так омбудсман по захисту прав споживачів є в Данії, Норвегії, Фінляндії; омбудсман для захисту особистих даних - в Угорщині, Чехії; банківські та страхові омбудсмани, в галузі

житлового розміщення, університетські омбудсмани є в багатьох університетах Західної Європи, США і Канади, тощо.

У Сполучених Штатах Америки існує такий «різновид» омбудсмана як омбудсман у справах престарілих осіб, у справах захисту прав людей похилого віку. У межах своїх повноважень цей омбудсман здійснює контроль за дотриманням прав престарілих на різних рівнях - він розглядає скарги на дії органів, що мають обов'язком захист прав людей похилого віку. Також цей омбудсман працює з особами похилого віку, що проживають в установах довгострокового та позитивного піклування (пансіони, будинки-інтернати для престарілих, пансіони, лікувальні заклади) - він розглядає скарги, які подають особи, що там перебувають. До функцій омбудсмана також належить збір інформації про осіб похилого віку та формування своєрідного банку даних про цих осіб, постійних контроль за повнотою інформації. Омбудсман бере також участь у законодавчому процесі, щодо розроблення та прийняття певних федеральних законів, законів окремих штатів, що стосуються піклування про осіб похилого віку та гідного забезпечення її невід'ємних прав.

Досить поширеною серед Європейських країн є існування спеціалізованого омбудсмана з прав споживачів. Найяскравішим прикладом діяльності цього виду омбудсмана є скандинавські країни, а саме Норвегія та Швеція [1]. Омбудсман у справах споживачів захищає громадян від неправдивої реклами, іншого небажаного комерційного маркетингу. Основним чином його діяльність спрямована на дотримання законів про маркетинг: він стежить за тим, щоб суворо дотримувалося правило, згідно з яким особа, яка використовує засоби масової інформації для реклами певного товару чи послуг, обов'язково могла підтвердити якість продукції, яку вона рекламує. Так як омбудсман слідкує за чесністю та відкритістю торгівлі, маркетингу, то він не рідко може звертатися до засобів масової інформації, та оприлюднювати певні відомості, які стали відомими в результаті його роботи, з метою подальшої превенції таких порушень.

Мовна політика на сьогодні є одним з актуальних питань у багатьох країнах світу. Саме тому існує практика запровадження інституту омбудсмана з мов. У Канаді функціонує Уповноважений з офіційних мов. Він є посадовою особою, що займається питаннями державної політики у сфері розвитку мовної реформи. Як відомо, в Канаді існують дві офіційні мови – англійська та французька, - тому уповноважений повинен стежити за рівним використанням обох мов та контролювати різні інституції щодо рівного використання обох мов у своїй роботі [2]. Уповноважений зобов'язаний стежити за тим, щоб не порушувалися права осіб – носіїв різних мов. З огляду на те, що проблема офіційних мов стала наріжним каменем і в Україні, то

запровадження уповноваженого з мовних питань було б досить дієвим кроком, що поклато б край суперечкам щодо того, яка мова повинна бути офіційною в Україні та чи повинен існувати мовний дуалізм *de jure*.

Процес запровадження омбудсманів/уповноважених з прав дітей почався не так давно та триває й дотепер. Сьогодні такі структури активно утворюються, оскільки вони є захисниками найбільш вразливої групи населення – дітей, яким потрібні незалежні механізми для захисту та просування їх прав. Діти залишаються вразливими, якщо їх права порушуються, тому що вони не мають доступу до незалежних джерел надання консультаційної допомоги та захисту. У багатьох країнах, попри ратифікацію Конвенції ООН про права дитини (1989 р.), до сих пір між законодавством та впроваджуваною політикою про громадянські права дитини існують значні розбіжності та невідповідності[4]. Тому омбудсман у справах дітей повинен відігравати важливу роль не лише в процесі ефективної реалізації прав, але й у просуванні підвищення рівня поваги до фундаментальних прав дітей. Іншими словами, омбудсман повинен забезпечувати краще правосуддя для дітей шляхом розширення доступу до вже існуючих прав та підвищення рівня визнання прав людини, які ще не втілені в законодавстві, культурі та щоденному житті дітей. В Україні, Указом Президента від 11.08.2011 [6] року було затверджено, що забезпечення додержання конституційних прав дитини забезпечується Уповноваженим Президента України з прав дитини. Дана інституція утворюється при Адміністрації Президента України. До його повноважень відносяться : 1) постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини; 2) внесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проєктів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; 3) здійснення заходів, спрямованих на інформування населення про права та законні інтереси дитини. Однак, необхідно розширювати межі повноважень Уповноваженого, закріплюючи їх на законодавчому рівні.

У пострадянських країнах ведеться робота, з розширення кількості уповноважених з різних питань. У Російській Федерації, де уже на регіональному рівні функціонують дитячий омбудсман, омбудсман у справах військовослужбовців, студентський омбудсман, омбудсман у справах учнів і, крім того, пропонується створити інститути Уповноваженого по контролю за діяльністю правоохоронних органів, уповноваженого у справах біженців і вимушених переселенців, уповноваженого з прав громадян і народів на національно-культурний розвиток та уповноваженого з прав народів РФ.[4]

Законодавство України передбачає можливість призначення представників Уповноваженого. Причому, бажано було б призначити

таких представників в кожному регіоні країни, що посилює контроль за дотриманням прав людини на місцях. Спеціалізовані омбудсмани можуть бути діятими на правах представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Отже, для створення правової держави та громадянського суспільства, на мою думку, необхідно створити інститут спеціальних омбудсменів, наприклад: 1) з додержання прав меншин; 2) захисту прав інвалідів; 3) захисту прав та інтересів осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; 4) омбудсмен з захисту прав споживачів; 5) уповноважений з прав престарілих осіб; 6) уповноважений з прав засуджених та осіб, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, тощо. Запровадження інститутів спеціалізованих омбудсменів може значно підвищити рівень забезпечення прав та свобод деяких категорій громадян, що потребують посиленого захисту, в Україні з'явиться можливість побудувати міцну державну систему захисту прав людини, елементами якої мають стати мережі регіональних представництв та існування спеціалізованих омбудсменів.

Список використаних джерел:

1. Хиль-Роблес А. Парламентский контроль за администрацией (институт омбудсмана) / Хиль-Роблес Альваро. - М. : Ad Marginem, 1997. - 335 с
2. Закоморна К. О. Інститут омбудсмана як засіб забезпечення прав і свобод людини та громадянина (порівняльно-правовий аналіз) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Катерина Олександрівна Закоморна. -Х., 2000. - 215 с
3. Henkow H. The ombudsman for Military Affairs / Henkow H. // Rowat D. C. The Ombudsman: Citizen's Defender: Twenty-nine contributors incl. Several Ombudsman from thirteen different countries / Rowat D. C. - L. : Allen and Unwin, 1968. - 723 p.
4. Автономов А. С. Юридические аспекты становления детского омбудсмана в России / А. С. Автономов // Права ребенка. Институт Уполномоченного по правам ребенка в Российской Федерации: опыт, проблемы, теоретические модели, нормативно-правовая база / под общ. и науч. ред. Г. Н. Кареловой. - М. : Благотвор. фонд «Альтернативное образование», 2001. - С. 20-32.
5. Бойцова В.В. Служба захисту прав людини і громадянина. Світовий досвід. - М.: Видавництво БЕК, 1996. \
6. Указ Президента України від 11.08.2011 № 811/2011 «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини»
Науковий керівник: к.ю.н. Кухнюк Д.В.